

نقش رسانه‌های سپاه در آرام‌سازی بحران‌های اجتماعی (مطالعه موردی: ناآرامی در اویش خیابان پاسداران در سال ۱۳۹۶)

ابوالفضل امیری^۱

۱. استادیار، دانشکده علوم اجتماعی و فرهنگی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران. abamiri75951535@ihu.ac.ir

چکیده

اطلاع‌رسانی، آگاهی‌بخشی و پیشگیری از بحران یکی از مهم‌ترین کارکردهای رسانه‌های خبری تحلیلی جمهوری اسلامی به شمار می‌رود. هدف اصلی این مقاله بررسی عملکرد رسانه‌های سپاه در آرام‌سازی بحران‌های اجتماعی با تأکید بر اغتشاش در اویش گنابادی در خیابان پاسداران تهران در سال ۱۳۹۶ می‌باشد. روش این مطالعه توصیفی، تحلیلی بوده است. جامعه آماری تحقیق شامل اخبار، مقالات و مطالب منعکس شده در خبرگزاری پارس، خبرگزاری تسنیم، روزنامه جوان، هفته‌نامه صبح صادق و روابط عمومی سپاه طی دو ماه بهمن و اسفند ۱۳۹۶ بوده است. این پژوهش ضمن تحلیل و بررسی فعالیت رسانه‌های بیگانه که با ایجاد بدبینی و بی‌اعتمادی و استفاده از تکنیک‌های متعدد عملیات روانی اعم از تحریک، برجسته‌سازی و بزرگ‌نمایی، سیاه‌نمایی، شبهه‌افکنی و تفرقه‌به‌حمایت از جریان منحرف در اویش پرداخته‌اند، این مقاله به بررسی عملکرد رسانه‌های وابسته به سپاه در ارتباط با بحران اجتماعی ناشی از اغتشاش در اویش در سال ۱۳۹۶ پرداخته است. یافته‌های پژوهش بیانگر این است که رسانه‌های سپاه به ترتیب اولویت خبرگزاری پارس حدود ۲۵ مورد، خبرگزاری تسنیم ۲۲ مورد و روزنامه جوان حدود پنج مورد و هفته‌نامه صبح صادق سه مورد و روابط عمومی سپاه، انعکاس مطالب در ارتباط با رخداد‌های خبری و گفتگوهای روشنگرانه در ارتباط با جریان در اویش خیابان پاسداران سال ۱۳۹۶ به‌منظور اطلاع‌رسانی درست، آرام‌سازی و مدیریت افکار عمومی در سطح جامعه داشته‌اند. کلیدواژه‌ها: رسانه‌های سپاه، ارتباطات جمعی، بحران اجتماعی و در اویش خیابان پاسداران

سال و شماره

سال ۱۷

پاییز ۱۴۰۴

صص: ۹۱-۶۱

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰

شابا چاپی و الکترونیکی

شابا چاپی: ۷۹۴۷-۳۱۱۵

الکترونیکی: ۷۵۲۱-۳۱۱۵

استناد: امیری، ابوالفضل. (۱۴۰۴). نقش رسانه‌های سپاه در آرام‌سازی بحران‌های اجتماعی (مطالعه موردی ناآرامی در اویش خیابان پاسداران در سال ۱۳۹۶). مدیریت بحران‌های اجتماعی، ۱۷(۴)، ۹۱-۶۱.

[DOR: 20.1001.1.31157947.1404.17.4.4.7](https://doi.org/10.131157947.1404.17.4.4.7)

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع).

OPEN ACCESS

مقدمه

بدون شك، رسانه‌ها در جوامع امروز به دلیل گستردگی دامنه نفوذ، تنوع و تكثر، بیش از آنكه در اذهان اندیشمندان جاری باشند، افكار عمومی را مدیریت می‌کنند. امروزه رسانه‌های جمعی از چنان تأثیری در جوامع برخوردارند كه به منبع شكل‌دهی بحران‌های اجتماعی تبدیل شده‌اند. نشریات و رسانه‌های مرتبط به سپاه به عنوان پیام رسان نظام اسلامی در برابر رسانه‌های بیگانه تلاش دارند كه افكار عمومی را نسبت به شرایط روز و تهدیدات جاری آشنا نموده و جامعه را از حالت التهاب خارج و به سمت آرامش و امیدواری سوق دهند. هدف این مقاله بررسی نقش رسانه‌های سپاه در آرام‌سازی بحران‌های اجتماعی به ویژه آشوب در اویش در اغتشاش در اویش در سال ۱۳۹۶ می‌باشد. نظام جمهوری اسلامی با ویژگی‌های منحصر به فرد خود با چالش‌ها و بحران‌های متعددی روبرو بوده و خواهد بود چرا كه از بدو تاسیس نظام جمهوری اسلامی ایران انواع توطئه‌ها، تهدیدها، تحریم‌ها، جنگ‌تحمیلی و اغتشاشات ۱۴۰۱ و ۱۴۰۴ را از ناحیه امریکا و رژیم صهیونیستی با همکاری گروه‌های تروریستی را در کارنامه خود دارد. وجود جریان‌های انحرافی و مختلف از قبیل جریان در اویش گنابادی از جمله تهدیدهای فکری و فرهنگی است كه ارزش‌های اسلامی را نشانه گرفته‌اند و هر از چندگاهی باعث جذب و انحراف جوانها و سوء استفاده رسانه‌های غربی در راستای مقابله با هویت و استقلال جمهوری اسلامی بوده‌اند. در این مقاله سعی شده است با توجه به سوابق تهدیدهای و بحران‌های پیش رو، آشوب‌های اجتماعی به ویژه اقدامات غیر اصولی و تحریك آمیز فرقه در اویش به عنوان یکی از رخدادهایی كه جامعه اسلامی را در سال ۱۳۹۶ با چالش مواجه ساخت، رسانه‌های خودی به ویژه رسانه‌های سپاه از قبیل خیرگزاری پارس، خیرگزاری تسنیم، روزنامه جوان، صبح صادق و ... كه از اهرم‌های خبری و آگاهی‌سازی جامعه اسلامی می‌باشد نقش مهمی در مدیریت این بحران داشتند بنابراین هدف اصلی این مقاله بررسی و تبیین عملکرد رسانه‌های سپاه در آرام‌سازی بحران در اویش خیابان پاسداران تهران در سال ۱۳۹۶ می‌باشد.

تعریف مفاهیم و مبانی نظری

الف : تعاریف

رسانه

در مکالمات روزمره واژه رسانه به گروهی از ابزارهای ارتباطی که اطلاعات را به مخاطبان بسیاری می رساند و اصطلاحاً رسانه‌های جمعی نامیده می‌شود مثل رادیو، تلویزیون، روزنامه، اینترنت و... (صلواتیان، ۱۳۸۹: ۷۷)

مدیریت بحران

فرایند بکارگیری جامع، بهینه و سریع منابع در دسترس برای پیشگیری و کنترل شرایط بحرانی با حداقل خسارات را گویند (تاجیک ۱۳۸۴)

مدیریت بحران فرایند نظام یافته‌ای است که طی آن سازمان تلاش می‌کند بحران‌های بالقوه را شناسایی و پیش‌بینی کند، سپس در مقابل آن اقدامات پیشگیرانه انجام دهد تا اثر آن را به حداقل برساند. برای اجرای این فرایند باید مشخص شود که بحران در چه مرحله قرار دارد تا بتوان نسبت به اقدامات پیشگیرانه و یا هر اقدام مناسب تصمیم درستی گرفت و روش‌های صحیحی را به اجرا در آورد (امیری، ابوالفضل و اکبری، روح الله، ۱۴۰۳).

ناآرامی اجتماعی

کلیه‌ی حرکات اجتماعی که نظم جامعه و روند موجود اجتماع را مختل نماید (دیزجی، ۱۳۹۱). اقدام عملی یک یا چند نفر که نظم و آرامش عمومی را با توسل به اعمالی از قبیل تخریب، آتش‌سوزی و نزاع‌های فردی و جمعی برهم زند. مجموعه ناآرامی‌هایی که بصورت همزمان در محل‌های متفاوت به منظور برهم زدن نظم و آرامش عمومی به وجود می‌آید، بلوا نامیده می‌شود (نوروزی، ۱۳۸۵ : ۶۳۵).

رویکردهای نظری

رویکرد های رسانه ای

رسانه‌ها می‌توانند به صورت اخلاقی و استدلالی، مفاهیم ملتها را میان یکدیگر تبادل کنند و دادوستد معنوی و اخلاقی و فرهنگی کنند؛ این مسئله‌ی بسیار ارزشمندی است. می‌توانند سطح

آگاهی و معرفت مردم را ارتقاء دهند. امروز رسانه‌ها در دنیا فکر، فرهنگ، رفتار و در حقیقت هویت فرهنگی انسان‌ها را القاء می‌کنند و تعیین‌کننده هستند. رسانه‌ها می‌توانند در بهبود وضعیت زندگی انسان مؤثر باشند؛ می‌توانند در گسترش صلح و امنیت جهانی مؤثر باشند؛ می‌توانند در ارتقای اخلاق و معنویت در میان انسان‌ها مؤثر باشند و می‌توانند انسان‌ها را خوشبخت‌تر کنند (امام خامنه‌ای در دیدار با مدیران و برنامه‌سازان رسانه‌ها ۱۳۸۵/۲/۲۶).

عصر دوم رسانه‌ها

عصر دوم رسانه‌ها که از دیدگاه نظریه‌پردازان با ظهور و شکل‌گیری نوع جدیدی از جامعه همراه شده است، از طریق ادغام تکنولوژی‌های جدید ارتباطی ماهواره‌ای، رایانه، تلویزیون و تلفن ظاهر شده است. در اثر چنین ادغامی، جانشین‌های تازه‌ای برای سیستم قبلی که محدودیت‌های فنی جدی داشت به وجود آمده و این احتمال بسیار قوت می‌گیرد که نظامی مشترک از تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و مصرف‌کنندگان به وجود آید. از این رو در این رسانه‌های الکترونیکی عامل تازه‌ای باعث شده است که وضع کاملاً متفاوتی که در روابط قبلی و مرزهای هریک از این گروه‌ها (تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و مصرف‌کنندگان) وجود داشت، پدیدار شود. وضعیتی که حتی قادر است سیستم گذشته را به طور کامل ساقط کند و از اعتبار بیاندازد (امیری، ابوالفضل و روح‌الله رضا زاده جهاد تبیین، ۱۴۰۴). ابزارهای ارتباطی از حالت یکسویه بودن خارج شده و بیشتر جنبه‌ی تعاملی به خود گرفتند. بنابراین می‌توان گفت صرف‌نظر از تأثیرات منفی تکنولوژی بر زندگی افراد که نمی‌توان از آن غافل ماند، نباید موافق با منتقدان تکنولوژی از جمله متفکران مکتب فرانکفورت بود که بیشتر بر جنبه‌های منفی تکنولوژی اصرار داشتند و از آن تحت عنوان "صنعت فرهنگ" یاد می‌کردند. زیرا در عصر دوم رسانه‌ها تضاد انحصاری میان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان پیام‌ها از بین می‌رود و تولید نه تنها دیگر یک طرفه نخواهد بود، بلکه در انحصار گروهی خاص قرار نخواهد گرفت. آن هم به این دلیل است که ساخت و ویژگی‌های وسایل نوین ارتباطی از بیشتر جوانب با ساخت وسایل ارتباطی پیشین متفاوت می‌باشد. هرچند که از این نکته نیز نباید غافل شد که تکنولوژی ارتباطی همچنان در اختیار عده‌ی معدودی است که از این طریق می‌توانند بر جریان اطلاع‌رسانی تأثیرگذار باشند (همان ص ۴۳).

رسانه‌ها و مدیریت بحران

امروزه کمتر بحرانی وجود دارد که رسانه‌ها در آن نقشی نداشته باشند. کار رسانه‌ها در بحران، آموزش، آگاه‌سازی، حساس‌سازی مسولان و اقشار مختلف جامعه، در راستای پیشگیری از بحران و کمک به مدیریت بحران‌های مختلف به‌ویژه بحران اجتماعی است. حین بحران نقش و کارکرد رسانه‌ها آشکارتر می‌شود، در این مرحله رسانه‌ها با توجه به ظرفیت‌های اطلاع‌رسانی که در اختیار دارند، می‌توانند موجب برانگیختن عواطف و احساسات و بسیج عمومی در یاری‌رسانی به آسیب‌دیدگان باشند. رسانه‌ها می‌توانند در این مرحله نقش میانجی را میان آحاد جامعه که آماده‌یاری‌رسانی هستند و عوامل یاری‌رسان و حاضر در صحنه عمل ایفاء کنند.

عصر حاضر که دوران انفجار اطلاعات و شکوفایی دانش و گسترش رسانه‌های جمعی نام گرفته، آستن حوادث و اتفاقات بی‌شمار است. گسترش فناوری، تأثیر ارتباطات و به‌کارگیری انواع سیستم‌های هوشمند، فضای بحرانی را بر شرایط زیست‌محیطی جامعه جهانی حاکم ساخته است. رسانه‌ها با نقش و مسئولیت خطیری که بر عهده دارند، موظفند هر لحظه، افکار عمومی جهان را از شرایط حاکم بر دنیای پیرامون و اثرات بحران‌های اجتماعی ناخواسته آگاه کنند.

در حکومت‌های مردم‌سالار، نقش رسانه‌ها، خلق و ایجاد موضوعات مورد گفتگو میان مردم است. نقش رسانه‌های جمعی در پالایش و شکل‌دادن به افکار عمومی از طریق انتخاب و ارائه رویدادهای اجتماعی و رجحان بخشیدن به برخی مسائل، اهمیت بسیار زیادی دارد. رسانه‌های جمعی با طرح موضوع‌ها و جلب توجه عامه مردم به آنها و نیز برجسته‌سازی برخی موضوعات در مردم آگاهی ایجاد می‌کنند.

مارشال مک‌آذهان در سال ۱۹۶۴ پیام رمز آلود "رسانه پیام است" را مطرح نمودند (تانکار، ۱۳۸۱، ۳۸۲). رسانه‌ها به مردم القاء می‌کنند که در باره یک موضوع چگونه بیندیشند، بلکه به مردم این پیام را منتقل می‌کنند که به چه چیزی فکر کنند. بنابراین هدف رسانه‌ها این است که به مردم بیاوراند که چه موضوع‌هایی مهم هستند. باور عمومی این است که رسانه‌ها مهمترین عامل شکل‌دهی به افکار عمومی می‌باشند. برخی نقش رسانه‌ها را به‌طور افراطی بالا می‌برند و برخی

اعتبار کمتری برای آنها قائل هستند. مهمترین رویکردها در رسانه‌ها و مدیریت افکار عمومی به سه دوره زمانی تقسیم می‌شود.

۱- دیدگاه تأثیر نامحدود (دوره قدرت تمام عیار رسانه‌ها از سال ۱۹۲۰ تا ۱۹۴۳ میلادی):

در این دوره کار رسانه‌ها، تبلیغات و در پی آن اقناع هست. بیش حاکم بر رسانه‌ها، بینش دستکاری فکری برای تأثیر گذاری نامحدود بر مخاطبان بوده است. از آنجا که در این دوره تعدد رسانه‌ها کم و کانال‌های ارتباطی محدود است، امکان تأثیر گذاری از طریق رسانه‌ها بالاست و رسانه‌ها می‌توانند بر مخاطبان تأثیرات عمیق بگذارند و آنان را به هر شکلی درآورند.

۲- نظریه تزریقی یا تأثیر نامحدود

بر اساس این نظریه می‌توان پیام را به نحوی تجویز کرد که در ذهن و قلب مخاطب اثر بگذارد در حدی که تأثیر مورد نظر فرستنده پیام در او ایجاد شود. این نظریه می‌گوید: پیام مثل ماده داخل سرنگ می‌ماند که وقتی به بیمار تزریق شود، تأثیر مورد نظر در او ایجاد می‌شود. پس رسانه‌ها سازنده تمام و کمال افکار عمومی هستند

۳ - نظریه برجسته‌سازی

این نظریه می‌گوید، رسانه‌ها در انتقال پیام‌ها نوعی برجسته‌سازی یا اولویت به وجود می‌آورند، به عبارت دیگر رسانه‌ها نمی‌توانند تعیین کنند که مردم چطور بیندیشند اما قادرند به مردم بگویند درباره چه فکر کنند و از این طریق تأثیر کمی بر مخاطبان دارند. ساده‌تر اینکه رسانه‌ها با انتخاب تیترهای بزرگ و مورد نظر، مخاطب را هدایت می‌کنند که چه مطالبی را بخواند، البته محتوای آن، مورد توجه نیست، بلکه در تیتر به برجسته کردن یک موضوع می‌پردازند. در واقع کار رسانه‌ها اولویت دهی به مخاطب است و تأثیر بر رفتار مخاطب است. البته این تأثیر هم خیلی عمیق نیست. مک‌کامب و شاو این نظریه را طی سال‌های (۱۹۷۱-۱۹۶۵) ارائه کردند.

۴- نظریه مارپیچ سکوت

یکی از نظریه‌هایی که بیش از نظریه‌های دیگر به رسانه‌های جمعی قدرت می‌دهد نظریه مارپیچ سکوت است که الیزابت نوئل نثومان (۱۹۷۳-۱۹۸۰) آن را مدون کرده است. استدلال نوئل - نثومان این است که رسانه‌های جمعی بر افکار عمومی تأثیر بسیار قوی دارند اما این

تأثیرات به خاطر محدودیت های پژوهش، در گذشته کم اهمیت شمرده شده یا کشف نشده باقی مانده است (سوزنی و تانکاردا ۱۳۸۱). نوئل نتومان استدلال می کند که سه ویژگی ارتباط جمعی، یعنی تراکم، همه جایی بودن و هم صدایی در ایجاد اثرهای قوی بر افکار عمومی با هم ترکیب می شوند. هم صدایی به تصویر هم شکلی از رویداد یا موضوعی که می توان آن را توسعه داد اشاره دارد و اغلب میان روزنامه های مختلف، مجلات، شبکه های تلویزیون و رسانه های دیگر مشترک است. اثر هم صدایی بر روی یک موضوع گزینشی است تا افراد نتوانند پیام دیگری را انتخاب کنند و نشان دهند که بیشتر افراد لازم است به گونه ای به موضوع نگاه می کنند که رسانه های جمعی آن را عرضه می کنند (همان).

وظایف رسانه ها

آرام سازی روانی جامعه از جمله مهمترین وظایف رسانه ها در کمک به مدیران بحران می باشد. رسانه ها از سویی می توانند برای بحران زدایی به میدان بیایند و از سوی دیگر ابزاری در خدمت بحران زایی و بحران سازی باشند. در جمهوری اسلامی ایران رسانه های رسمی جایگاه ویژه و عمده ای در اطلاع رسانی و هدایت افکار عمومی دارند، اما از اثرات و آفات فضا سازی شبکه های مجازی نیز در امان نبوده و کم و بیش تحت تاثیر فضا سازی های این شبکه ها قرار گرفته و به صورت منفعلانه عمل می کنند، این نوع عملکرد رسانه ها می تواند هزینه حل بحران را برای کشور بسیار بالا برده و گاهی اوقات موجب افزایش آثار روانی و اجتماعی و وضعیت بحرانی بر روی جامعه گردد. ارتباط مدیران بحران با رسانه ها برای انعکاس درست و هماهنگ اطلاعات و همچنین جلوگیری از وقوع بحران ارتباطاتی ضروری است. رسانه ها آینه تمام نمای مدیریت بحران هستند و بدون رسانه ها حتی عملکرد خوب مدیران بحران نیز، بازتاب نخواهد داشت (سلطانی فر، محمد ۱۳۸۲). تهران پایتخت جمهوری اسلامی ایران و پرجمعیت ترین شهر کشور است که حتی بروز بحران هایی که خسارت فیزیکی ندارند اما خسارات روانی ایجاد شده می تواند تاثیر بحرانی فراوانی در کل کشور داشته و می تواند تأثیرات سوء بر اقتصاد و امنیت کشور در یک دوره کوتاه مدت داشته باشد. با توجه به آنکه شهر تهران همواره در معرض بحرانهای طبیعی و حتی امنیتی قرار دارد، و امکان بروز شرایط بحرانی مشابه وجود دارد، فلذا بررسی عملکرد رسانه ای در شرایط آشوب های ۱۳۹۶ تهران می تواند اطلاعات مناسبی از نقاط قوت و

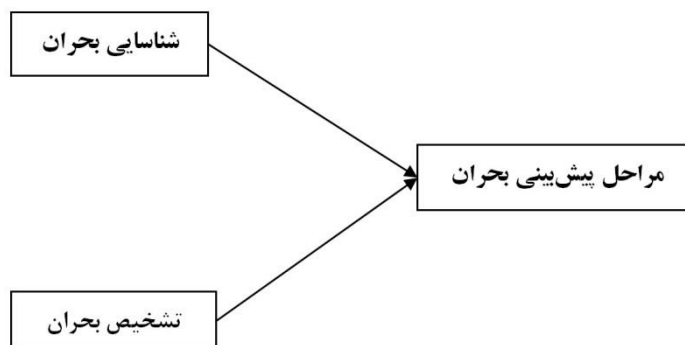
ضعف رسانه را در اختیار مسئولان و دست اندرکاران به ویژه نهاد سپاه به عنوان یکی از ارکان مدیریت بحران ها قرار دهد تا با تقویت نقاط قوت عملکرد رسانه‌ای و برطرف کردن نقاط ضعف آن، عملکرد بهتری در بحران های آتی ارائه نماید و از درس آموخته‌های این بحران استفاده گردد. (صلواتیان ۱۳۸۹: ۷۱)

ارتباط میان بحران و رسانه

پیدایش شرایط بحرانی در تقابل جامعه و دولت به شکل ناآرامی های اجتماعی نیازمند مکانیزم خاصی از اعمال مدیریت می باشد که از آن به مدیریت بحران نام برده می شود. در حوزه علوم مدیریتی، مدیریت بحران را فرایندی قلمداد کرده اند که یک مدیر در واقع خطر احتمالی، سعی در برآورد ساختن اهداف خود با هزینه ای قابل قبول دارد (امیر کبیری، ۱۳۸۱: ۴۱۵) و از آنجائیکه این واژه در سیر تکاملی خود از دیدگاه مثبتی به معنی ایجاد آمادگی سازمانی در برخورد با حوادث غیر محتمل با تهیه طرحها و برنامه های علمی برخوردار گردیده است، از این رو، مدیریت بحران در این حوزه به منزله یک رشته علمی در چارچوب مدیریت استراتژیک قرار گرفته است (رضائیان، ۱۳۸۰: ۵۱۷).

پیش بینی در مدیریت بحران

پیش بینی، بطور عمده ناظر بر سلسله فعالیت هایی است که به منظور جلوگیری از غافلگیری و کاهش هزینه‌های کنترل بحران در دستور کار سیستم مدیریت بحران قرار می گیرد. در صورتی که بتوان در زمان مناسب وقوع یک ناآرامی را پیش بینی کرد، زمان لازم برای اقدامات پیشگیرانه و یا کسب آمادگی در کنترل آن در اختیار مسئولان مرتبط قرار گرفته و به میزان بسیاری از استرس و فشار های روانی مدیران در مواجهه با بحران کاسته خواهد شد. پیش بینی را فعالیتی روشمند از ارزشیابی یک روند با درجه ای از اطمینان (احتمال) در طول یک دوره خاص تعریف نموده‌اند.

شکل ۱. مراحل پیش‌بینی بحران

هدف از پیش‌بینی، محاسبه و بیان روشن برخی از رویدادها در شرایط آتی است تا سیستم مدیریت بحران بتواند شرایط آینده را بخوبی درک نموده و برای مشکلات آینده برنامه ریزی نماید (تاجیک، ۱۳۷۹: ۱۹۹). البته علی‌رغم اهمیت و جایگاه پیش‌بینی در حوزه مدیریت بحران باید گفت با توجه به پیچیدگی‌های اجتماعی نمی‌توان انتظار داشت همواره بتواند تحولات و رخداد بحران‌ها را پیش‌بینی نمود و سیستم مدیریت بحران باید بتواند خود را همواره برای بحران‌های غیر قابل پیش‌بینی نیز آماده نماید. در جهت پیش‌بینی بحران‌ها برخی به نقش دو عامل شناخت و بهره‌گیری از برآورد اشاره داشته و اقدامات زیر را پیشنهاد نموده‌اند: (جدی، سیدمجید، ۱۳۹۰)

۱- شناخت و بررسی «شرط» یا «شروط» وقوع پدیده یا واقعه

۲- شناخت و برآوردی از عوامل تسهیل‌کننده بروز بحران

آمادگی در مدیریت بحران

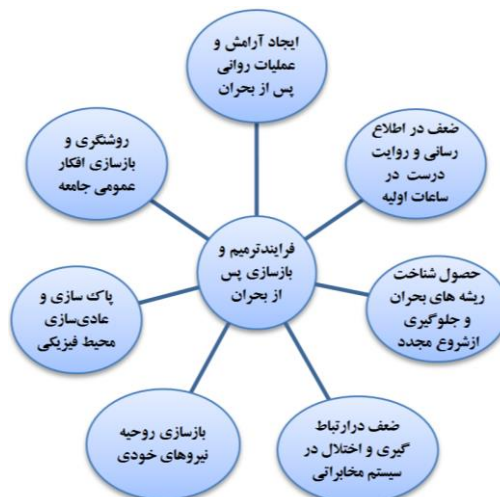
آمادگی عبارت است از سازماندهی کلیه اقدامات واکنشی در مقابل بروز بحران پیش از وقوع آن. این جمله بدان معنی است که حوزه‌های مختلف مسئولیت و وظایف مدیریت بحران را کاملاً شناخته و هر وظیفه را به ارگان یا فردی که قادر به اجرای مسئولیت می‌باشد اختصاص دهیم. به طور کلی برای ایجاد آمادگی در مواجهه با بحران‌ها می‌توان اقدامات زیر را مورد توجه قرار داد:

- شناخت و دسته‌بندی بحران‌های محتمل؛

- تهیه طرح و برنامه ریزی درمواجهه با هر بحران با حضور همه دستگاه‌های ذی‌ربط؛

- بازنگری طرح‌های تهیه شده با توجه به تغییرات محیط امنیتی؛
- تمرینات مداوم بر اساس طرح‌های تدوین شده؛
- افزایش سطح تعامل با دیگر سازمانها؛
- شناخت توانمندی سازمان‌های همکار و پشتیبان؛
- برگزاری تمرین پاسگاه فرماندهی با حضور کلیه سازمانهای نظامی و غیر؛
- آموزش کلیه سطوح با بهره‌گیری از اساتید اهل فن جهت شناخت محیط امنیتی؛
- کسب تجربه از بحرانهای سایر مناطق؛
- افزایش اعتبار سازمان در افکار عمومی (جدی، سید مجید ۱۳۹۰).

نکته قابل توجه در بحث ترمیم و بازسازی آن است که برخی تنها به انجام این اقدام در خصوص از بین بردن اثر بحران در جامعه تاکید داشته که این را می‌توان حداقل اقدامات مربوط به ترمیم و بازسازی ذکر کرد. در نگاه حداکثری به ترمیم و بازسازی، تمامی بازیگران صحنه بحران شامل سیستم بحران ساز، سیستم ضد بحران، جامعه داخلی و جامعه بین‌المللی را باید مورد توجه قرار داد، لیکن اهداف ترمیم و بازسازی در زمینه هر یک از این نقش آفرینان تعریفی خاص خواهد داشت. (امیری و رضا زاده، ۱۴۰۴).

شکل ۲. فرایند ترمیم و بازسازی بعد از بحران

دراویش

یکی از جریان های ضد فرهنگ رایج در کشورهای اسلامی جریان تصوف فرقه ای می باشد که با گرایش گوناگونی ظاهر گشته است (خسروپناه ، غلامحسین ، ۱۳۸۹). دراویش به مسلمان صوفی گفته می شود که در راه طریقت گام بر می دارد و در مجموع به دوران اوایل اسلام بر می گردد و دراویش فرقه های مختلفی دارند

مهمترین فرقه ها

نعمت اللهیه: منسوب به شاه نعمه الله ولی ماهانی کرمانی می باشند، مشایخ سلسله او، تا حضرت علی - علیه السلام - همگی سنی مذهب و از دشمنان اهل بیت پیامبر - صلی الله علیه و آله و سلم - بوده اند (خسروپناه ، غلامحسین ، ۱۳۸۹). از فرقه نعمت اللهی بیش از پانزده فرقه جدا شده ولی اکثر آنان با مرور زمان منقرض شده اند و تنها چند فرقه باقی مانده است: الف) گنابادیه سلطان محمد گنابادی ملقب به سلطان علی شاه (مقتول ۱۳۲۷ هـ ق) با استناد به دستخط محمد کاظم اصفهانی (که فردی کاملاً بی سواد بود و با ۲۰ واسطه سلسله خود را به شاه نعمت الله می رسانید (ادعای جانشینی او را کرد. آخوند ملا محمد کاظم خراسانی حکم به ارتداد او داد و در سحرگاه ۲۶ ربیع الاول ۱۳۲۷ توسط عده ای از اهالی روستای بیدخت به قتل رسید. بعد از او فرزندش نور علی شاه به قطبیت فرقه منصوب شد. طرفداران این فرقه به دراویش گنابادی مشهورند و رئیس فعلی آن ها دکتر نور علی تابنده گنابادی می باشد که مدتی در فرانسه به تحصیل پرداخته و هم اکنون در تهران به فعالیت مشغول است. لازم به ذکر است که مسئله قطبیت و ریاست فرقه در این خاندان به شکل موروثی درآمده و در میان آن ها رقابت شدیدی برای رسیدن به ریاست فرقه وجود داشته است. اکثر هواداران این فرقه در مناطق خراسان و خصوصاً گناباد، تهران، همدان، کرمانشاه، اراک، اصفهان و شیراز ساکن می باشند (شعبانی، ناصر ، ۱۳۹۵)..

بخش چهارم ؛ فرقه ها (دراویش)

۲ - مونس علیشاهی:

بعد از مرگ حاج میرزا عبدالحسین ذوالریاستین ملقب به مونس علی شاه فرزند وفاعلی شاه در سال ۱۳۷۳ هـ ق جنجالی عظیم در بین شاگردان وی اتفاق افتاد و هر کدام از مدعیان طالب قطبیت

و ریاست بر فرقه نعمت‌اللهیه مونس علیشاهی شدند که از میان آن‌ها دکتر جواد نوربخش کرمانی از دیگر مدعیان پیشی گرفت وی هم اکنون در خارج از کشور به سر می‌برد و به خاطر فساد اخلاقی پرونده وی در دستگاه قضائی در جریان است. از فرقه نعمت‌اللهیه انشعابات دیگری نیز جدا شده‌اند نظیر صفی‌علی‌شاهی و کوثر علی‌شاهی و ... که با توجه به طرفداران اندک آن‌ها و یا انقضاضان نیازی به ذکر مفصل آن‌ها نیست.

۳- نور بخشیه: طرفداران سید محمد قهستانی ملقب به نور بخش که خواجه اسحاق ختلائی او را به جانشینی خود برگزید و بیشتر ساکن هند و پاکستان و کردستان می‌باشند.

۴- ذهبیه اغتاشیه: وقتی خواجه اسحاق ختلائی سید محمد نور بخش را به خلافت خود انتخاب کرد، سید عبد الله برزش آبادی از وی روی برتافت و اقدام به تأسیس فرقه‌ای جدید نمود که هم اکنون بیشترین انشعابات را در میان فرقه‌های تصوف دارد این مسلک در مناطقی همچون اصفهان، شیراز و دزفول نفوذ زیادی دارند.

۵- خاکساریه: اصل و ریشه آن‌ها چندان از نظر تاریخی مشخص نیست و از میان فرقه‌های چهارگانه آنان فقط سلسله غلامعلی‌شاهی در ایران فعالیت می‌کنند و در تهران، کرج، بروجرد، اراک و دزفول و برخی نقاط دیگر پراکنده‌اند و هم اکنون عده بسیار زیادی ادعای قطیبت بر این فرقه را دارند.

۶- قادریه: پیروان شیخ عبدالقادر گیلانی که در هند و کردستان و پاکستان ساکن هستند. البته فرقه‌های صوفیه تعدادشان بیشتر از این است و در این جا فقط به چند فرقه که در ایران طرفداران زیادی دارند پرداخته شد.

اعتراضات و درگیری در اویش گنابادی که معروف به واقعه گلستان هفتم در بهمن و اسفند ۹۶ در شهر تهران بین نیروهای امنیتی و درویشان روی داد که نهایتاً به کشته شدن سه مامور پلیس، دو عضو بسیج و دو درویش گنابادی به نامهای محمدناجی و اعدام محمدثلاث منجر شد. این تنش‌ها زمانی آغاز شد که در اویش نعمت‌اللهیه گناباد در اعتراض به ایجاد محدودیت علیه رهبر خود (نور علی تابنده) ملقب به مجذوبعلی شاه در منطقه پاسداران تهران تجمع کرده بودند.

سلسله نعمت اللهی سلطان علیشاهی گنابادی یکی از سلسله های صوفیه است که مورد قبول آنهاست که از لحاظ عقاید در اصول دین توحید، نبوت، معاد و عدل و امامت و در فروع دین، نماز، روزه، خمس، عشریه زکات و حج را قبول دارند. از بین کتابهای مهم، قرآن، نهج البلاغه، سحیفه سجادیه و کتب اربعه (الا ستبصار، الکافی، تهذیب الاحکام) ولایت نامه، بشارت المومنین، تفسیر المیزان و پند صالح را قبول دارند.

شخصیت های مهم برای آنان به ترتیب:

۱- شاه نعمت الله ولی

۲- ملا سلطان محمد گنابادی (سلطان علی شاه)

۳- ملا علی گنابادی (نور علی شاه ثانی)

۴- شیخ محمد حسن بیچاره بیدختی (صالح علی شاه)

۵- سلطان حسین تابنده (رضا علی شاه)

۶- علی تابنده (محبوب علی شاه)

۷- نور علی تابنده (مجذوبعلی شاه) می باشد.

سلسله نعمت اللهی یکی از طریقت های تصوف است که سینه به سینه به یک دیگر رسیده است. سلسله نعمت اللهی سلطان علی شاهی گنابادی در عصر حاضر از معروف ترین سلسله های تصوف است.

کلمه نعمت اللهی از نام شاه نعمت الله ولی گرفته شده است و چون در دوره ایشان پیروان او را نعمت اللهی می خواندند، این عنوان به کسانی که بعد از وی از عقاید و روش صوفیانه وی تبعیت کردند داده شد.

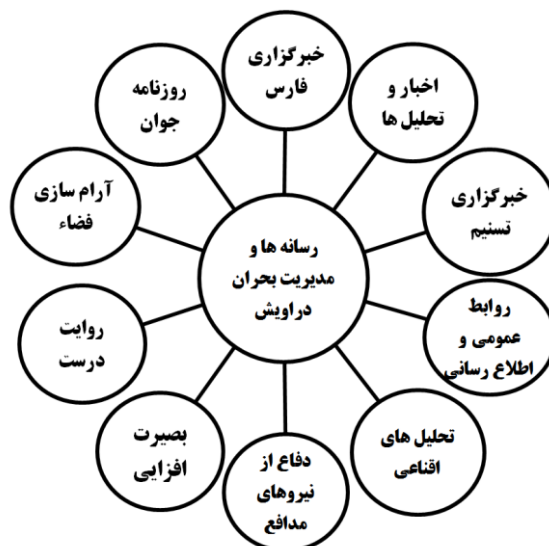
قبل از شاه نعمت الله نام طریقت هم نام با قطب دقت بوده، چنان که در زمان معروف کرخی به معروفیه و در زمان جنید بغدادی به جنیدیه مشهور بوده است. در واقع فرقه های صوفیه در عقاید و مناسک خود گرفتار انحراف ها و بدعت های فراوانی هستند (خسروپناه، غلامحسین، ۱۳۸۹).

چهارچوب نظری و مدل مفهومی

در حادثه و فتنه در اویش گنابادی در سال ۱۳۹۶ برخی از رسانه‌ها در دامن زدن به فعالیت این جریان منحرف حمایت از آنها تلاش می‌کردند و برخی من جمله رسانه‌های سپاه در راستای آگاهی و بصیرت عمومی اطلاع‌رسانی نمودند. در این تحقیق با بررسی نظریات مختلف اندیشمندان غربی، رویکرد دینی به ویژه نظرات حضرت امام خمینی و امام خامنه‌ای در ارتباط با بحران و رسانه مورد مطالعه قرار گرفت و از طرفی نگاهی به رویکرد اجتماعی و تهدیدات نرم و جنگ نرم و اغتشاش شد. تاریخچه و رویکرد فکری داوریش مورد بررسی و واکاوی قرار گرفت و به مأموریت سپاه در قانون اسلامی و رسانه‌های مکتوب و غیر مکتوب این نهاد که مأموریتش پاسداری از انقلاب اسلامی در عرصه‌های سخت و نرم می‌باشد پرداخته شد و مروی به برخی تاکتیک‌های عملیاتی و فعالیت‌های خبرگزاری پارس، خبرگزاری تسنیم، روزنامه جوان و هفته‌نامه صبح صادق گردید.

در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که رسانه‌ها با بزرگنمایی و اولویت دادن به برخی موضوعات بر اولویت‌های مردم تاثیر می‌گذارند که از آن به عنوان نظریه برجسته‌سازی یاد می‌شود.

مدل مفهومی فعالیت رسانه‌های اصلی سپاه در آرام بخشی فضای اجتماعی

شکل ۳- مدل مفهومی رسانه‌های سپاه در مدیریت بحران در اویش

یافته‌های پژوهش

با توجه بررسی هایی که به صورت مطالعه کتابخانه ای ، مراجعات اینترنتی و بازدید حضوری از مراکز رسانه های خبری تحلیلی سپاه و بسیج به عمل آمده اهم فعالیت های خبرگزاری ها و نشریات مکتوبات و غیر مکتوب سپاه در ارتباط با غائله در اویش خیابان پاسداران در زمستان سال ۱۳۹۶ بشرح زیر می باشد

الف : خبرگزاری فارس

۱- اظهارات پلیس در خصوص حوادث خیابان پاسداران

پلیس اعلام کرد که دستگیرشدگان اغتشاش در اویش گنابادی در خیابان پاسداران تهران تحویل مراجع قضایی شده‌اند و در این خصوص هیچ خانمی را پلیس دستگیر نکرده است. به گزارش خبرنگار انتظامی خبرگزاری فارس، مرکز اطلاع‌رسانی پلیس در خصوص بازداشتی‌های در اویش در حادثه اغتشاش خیابان پاسداران تهران، اعلام کرد: پلیس هیچ بازداشتی خانم از در اویش نداشته است.

لازم به ذکر است که دوشنبه شب اجتماع و اغتشاش در اویش گنابادی در خیابان پاسداران تهران منجر به شهادت ۳ مأمور ناجا و یک بسیجی شد و پلیس بعد از اولتیماتوم به آنها ساعت ۴ بامداد سه‌شنبه اغتشاش‌گران را دستگیر کرد (خبرگزاری فارس ۱۳۹۶/۱۲/۳).

۲- خیابان پاسداران بعد از آشوب در اویش

خبرگزاری فارس، تصاویری از رخدادهای خیابان پاسداران را بعد از آشوب در اویش اغتشاش‌گر را منتشر کرد (خبرگزاری فارس ۱۳۹۶/۱۲/ ۱۵).

۳- گفتگوی با اسماعیل کوثری

به نقل از خبرگزاری فارس، سردار اسماعیل کوثری جانشین قرارگاه ثارالله سپاه تهران در حاشیه مراسم ترحیم و بزرگداشت شهدای حادثه پاسداران تهران در جمع خبرنگاران، اظهار داشت:

آنها همان کار داعشی را انجام دادند و با یک دستگاه اتوبوس سه نفر از مأموران ناجا و یک بسیجی را به شهادت رساندند. وی با رد این مطلب که دستگیری و درگیری با در اویش به دلیل تفکر آنها بوده اعلام کرد: به دلیل ناامنی‌هایی که در خیابان پاسداران تهران به وقوع پیوست و

شهادت ۴ نفر از عزیزان مدافع امنیت، ناجا سریع وارد عمل شد تا امنیت را برای مردم تامین نماید (خبرگزاری فارس ۱۳۹۶/۱۲/۶).

۴- حضور نیروی انتظامی نزدیک منزل نورعلی تابنده

اولین بار نیروهای امنیتی شامگاه چهارم بهمن ۱۳۹۶ در نزدیکی منزل نورعلی تابنده برای استقرار ایست بازرسی در منطقه حاضر شدند. پس از آن کانال تلگرامی مجذوبان نور یادداشتی از دو حقوق‌دان منتشر کرد که در آن گفته شد نورعلی تابنده در حصر است، نگاه امنیتی بر اویش سایه انداخته و حقوق بنیادی‌شان نقض شده است و با اشاره به شرایط به وجود آمده در گلستان هفتم خواستار کاهش التهاب در منطقه شده بودند ما امیدواریم که مأموران و نهادهای امنیتی با خردورزی و قانون‌مداری سعی کنند همان قانون رایجی که در مملکت هست را رعایت کنند و از تنش آفرینی در گلستان هفتم پرهیزند (خبرگزاری فارس ۱۳۹۶/۱۲/۱۵).

۵- درگیری میان درویش و نیروهای امنیتی

این تنش‌ها نهایتاً ظهر روز ۱۵ بهمن منجر به درگیری میان نیروهای امنیتی، لباس شخصی‌ها و درویش در اطراف منزل نورعلی تابنده شد. (خبرگزاری پارس، ۱۶ بهمن ۱۳۹۶). در تصاویر منتشر شده از آن روز تعدادی موتور نیروهای امنیتی بر کف خیابان منتهی گلستان هفتم دیده می‌شود.

۶- کسری نوری حقوق‌دان

در گفتگو با رادیو فردا با تأیید این مطلب گفت یگان‌های موتور سوار با حمله به درویش و ضرب و شتم آنها موجب التهاب بیشتر در گلستان هفتم شدند که نهایتاً با مقاومت درویش موتور سواران به ناچار محل را ترک کردند (خبرگزاری فارس ۱۳۹۶/۱۲/۸).

۷- بیانیه نورعلی تابنده

۱- نورعلی تابنده بیانیه داد و از درویش خواست منطقه را ترک کنند و فارس نوشت درویش گنابادی طرفدار تابنده که در پی شایعه دستگیری وی تجمع کرده بودند

به تجمع خود پایان دادند، تصاویری از تخریب یک خودروی ال نود و ضرب و جرح یک (لباس شخصی/معلم پرورشی مدرسه نزدیک به حداد عادل) در منطقه پاسداران منتشر شد. رسانه های حکومت ایران آن را به درویش گنابادی منتسب کردند (خبرگزاری پارس، ۱۶ اسفند ۱۳۹۶).

۸- اخبار ضد و نقیض درباره مذاکره با ویرایش

از عصر ۱۵ بهمن ۱۳۹۶ اخباری مبنی بر حضور مقامات امنیتی و پلیس در منطقه و مذاکرات صورت گرفته منتشر شد که به تجمع کنندگان قول داده بودند نیروهای امنیتی حاضر در خیابان پاسداران محل را ترک می کنند.

کسری نوری گفت صحبت خاصی با مقامات امنیتی نداشته اند و با تکذیب هرگونه تماس و مذاکره با وزارت کشور دولت روحانی به یورونیوز گفت «با کسانی که به قانون احترام نمی گذارند نمی توان صحبت کرد».

عبدالرضا رحمانی فضلای، وزیر کشور وقت هم مدتی بعد گفت خشونت طلبان خیابان پاسداران حاضر به مذاکره نشدند، با تمام برنامه ریزی ها تلاش شد با صحبت و گفت و گو این موضوع حل شود اما اغتشاشگران حاضر به رعایت قانون نشدند (خبرگزاری پارس، ۱۷ بهمن ۱۳۹۶)

شهادت، حاصل وحشیگری درویش گنابادی-۹

برخی در حال تهیه کوکتل مولوتوف بودند، برخی با شمشیر و قمه و چاقو رجزخانی می کردند آتش، گلستان هفتم پاسداران را در بر گرفته بود داعشی های وطنی به میدان آمده بودند به گزارش فارس ماجرا از دیروز عصر مقابل کلانتری ۱۰۲ پاسداران آغاز شد و تا صبح امروز درگیری اتوبوسی که به صورت وحشیانه به مردم و ماموران نیروی انتظامی در خیابان پاسداران حمله کرده، فردی به نام «یاور محمد ثلاث» از پیروان فرقه درویش گنابادی است. اتوبوس نیز متعلق به یکی از سران فرقه گنابادی و با پلاک شهرستان بود که در روزهای اخیر در حاشیه خیابان

گلستان هفتم پاسداران توقف داشت. در این جریان راننده خودرو اتوبوس با حرکت دیوانه وار به طرف سربازان نیروی انتظامی سه جوان را به شهادت رساند (خبرگزاری فارس ۹/۱۱/۱۳۹۶).

۱۰- تشیع جنازه شهدا

به گزارش خبرنگار انتظامی خبرگزاری فارس مراسم تشیع پیکر سه مامور شهید یگان امداد فرماندهی انتظامی تهران بزرگ که در جریان اغتشاش در اویش گنابادی در محله پاسداران تهران به شهادت رسیدند را اعلام کرد که در ساعت ۹ صبح ۹۶/۱۲/۳ از ستاد فرماندهی تهران بزرگ تشیع خواهد شد. لازم به ذکر است استوار دوم رضا امامی، استوار دوم محمد علی بایرامی و سرباز رضا مرادی علمدار سه نفر از ماموران یگان امداد پلیس تهران بودند که در غائله دوشنبه شب پاسداران تهران به دنبال حمله ناجوانمردانه یکی از عناصر در اویش گنابادی با اتوبوس به درجه رفیع شهادت نائل شدند. (خبرگزاری فارس ۴/۱۲/۱۳۹۶)..

۱۱- گزارش فارس از واکنش دانشگاهیان در فضای مجازی در ارتباط با آشوب در خیابان پاسداران:

برای حفظ امنیت لازم است با داعشی‌های وطنی هم برخورد قاطع کرد/ مطالبه دانشگاهیان از مسئولان برای مقابله با آشوبگران (خبرگزاری فارس ۴/۱۲/۱۳۹۶)..

ب. خبرگزاری تسنیم:

۱- مشاهدات عینی: روش عجیب "در اویش تقلبی" برای ایجاد انفجار در خیابان پاسداران

خبرنگار تسنیم مشاهدات عینی خود را از اتفاقات شب گذشته در خیابان پاسداران را تشریح کرد و از تلاش در اویش تقلبی برای ایجاد یک انفجار بزرگ در این خیابان خبر داد به گزارش خبرنگار سیاسی خبرگزاری تسنیم، گلستان هفتم در منطقه پاسداران تهران شب گذشته لحظات تنش آمیزی را سپری کرد. داستان از زمانی آغاز شد که عصر روز دوشنبه ۳۰

بهمن مأموران نیروی انتظامی در حال گشت زنی در خیابان های منطقه پاسداران بودند که دو نفر را که تلاش داشتند خودرویی را سرقت کنند دستگیر می کنند (خبرگزاری فارس ۱/۱۲/۱۳۹۶) متن ذیل، روایت خبرنگار تسنیم از ماجرای اغتشاشات دیشب اوباش در پاسداران و گلستان هفتم است

بعد از ایجاد آشوب های اولیه توسط اوباش، ناجا وارد عمل شد و چند تن از آشوبگران را بازداشت و از منطقه خارج کرد. نیروهای انتظامی قبل از شدت گرفتن آشوب ها در خیابان اختیاری جنوبی، یک خودروی متعلق به اوباشی که خود را جزو دراویش گنابادی معرفی می کردند، کشف می کنند که تعدادی کوکتل مولوتوف در آن جاسازی شده بود.

با گذشت زمان و تخریب حجم زیادی از خودروها و منازل مردم توسط اوباش، آشوبگران اقدام به آتش زدن چند خودرو در گلستان هفتم می کنند، به طوری که کوچه به طور کامل مسدود می شود.

نیروهای انتظامی وارد می شوند تا آتش بزرگی را که هر آن امکان داشت به خانه های مردم سرایت و منطقه را با یک آتش سوزی گسترده مواجه کند خاموش کنند، وقتی نیروهای انتظامی به آتش رسیدند، اوباش ۲ کپسول بزرگ گاز خانگی را میان آتش رها، و فرار کردند تا منفجر شود. نیروهای امنیتی و انتظامی می گویند، در صورتی که این کپسول های پر از گاز منفجر می شد، تعداد زیادی از نیروهای انتظامی و حتی مردمی که در منازل خود و از پنجره ها در حال تماشای این آشوب بودند، کشته می شدند.

**آن طور که نیروهای انتظامی گفته اند، این کپسول های گاز پیش از گرم شدن و انفجاری که می توانست محله را به لرزه در آورد، با شجاعت نیروهای بسیج از آتش بیرون کشیده و توسط آتش نشانی سرد و خاموش شد (خبرگزاری تسنیم ۱/۱۲/۱۳۹۶).

۲- تفکر در اویش پاسداران

۱- به گزارش گروه رسانه‌های خبرگزاری تسنیم، تفکر اصیل و ادیان الهی در مذاهب حق، همواره با کج روی، انحراف و فرقه‌سازی از سوی جریان باطل روبه‌رو بوده است و تلاش استعمار پیرانگلیس و صهیونیسم برای فرقه‌سازی در ایران و کشورهای اسلامی مانند بابت و بهائیت نمونه‌های بارزی است از نفوذ و ایران در دوران مختلف تاریخی خود همواره شاهد این گونه جریان‌ها بوده است.

بی شک ریشه اصلی غائله سال گذشته در اویش در خیابان پاسداران را باید در سوابق پیشین در اویش، هماهنگی و تعاملات ویژه آنها با جریان‌های سیاسی خاص نظیر «ملی مذهبی‌ها»، همکاری و همراهی برخی افراد ذی نفوذ با در اویش در دستگاه‌های اجرایی و نهایتاً مسامحه صورت گرفته و عدم برخورد قاطع با برخی حاشیه‌سازی‌ها، اقدامات غیرقانونی و زیاده‌خواهی‌های این جریان طی ماه‌های قبل از غائله خیابان پاسداران جستجو کرد که این امر دقت و حساسیت بیشتر نهادهای مسئول را می‌طلبد. متأسفانه در این حوادث، چند مأمور ناجا و دو بسیجی به شهادت رسیدند و خسارات مالی و معنوی متعددی به کشور وارد آمد، به همین دلیل موضوع شناسایی و برخورد قضایی با عوامل اصلی و پشت پرده ماجرا همچنان ادامه دارد و نهادهای نظارتی و قضایی زیربط تا قصاص کامل قاتلین این شهدا از پای نخواهند نشست (خبرگزاری تسنیم ۱۳۹۶/۱۲/۵) پیگیری‌های گزارشگر این غائله، نشان می‌دهد که عناصر اصلی و مؤثر این غائله شناسایی و عموماً دستگیر شده و پرونده این افراد روند مراحل قضایی و قانونی را طی می‌کند مسبق به سابقه است که سال ۱۳۸۴ هم چنین اتفاقی به بهانه‌ای دیگر در قم رقم خورده بود. در جنایات وحشیانه خیابان پاسداران، یکی از در اویش به نام «محمد ثلاث» با یک دستگاه اتوبوس به مأموران نیروی انتظامی حمله ور شد و آنها را زیر گرفت که به شهادت سه مأمور ناجا شامل دو نیروی کادر و یک سرباز وظیفه انجامید. وی در خرداد امسال به دار مجازات آویخته شد. در ادامه حملات در اویش، دو

نیروی بسیج نیز به شهادت رسیدند و بیش از سی نفر دیگر مجروح شدند (خبرگزاری تسنیم ۵/۴/۱۳۹۷).

۳- سایت مجذوبان نور و شروع غائله با انتشار پیامک تجمع

افراد ی مرتبط با درویش با پیامک از هواداران خود درخواست تجمع در مقابل بیمارستان کردند که این تجمع، منجر به درگیری مختصر با نیروهای امنیتی و دستگیری پنج تن از افراد مورد اشاره شد. یکی از این افراد در روز بعد آزاد شد؛ اما حضور چهار نفر دیگر در زندان اوین، موجب شد تا تجمع و تحصن درویش در مقابل این زندان آغاز و به مدت ده روز ادامه پیدا کند. تجمع کنندگان خواستار آزادی بی قید و شرط درویش زندانی یا به زندان رفتن همه تحصن کنندگان بودند این روند تا روز ۱۹ دی ادامه داشت و در نهایت، چهار نفر از درویش زندانی نیز بعد از طی مراحل لازم آزاد شدند، اما طیف افراطی درویش با تبلیغ در فضای مجازی مدعی شدند که پایداری و تحصن در راستای خواسته هایمان باعث گردید که به اهدافمان که آزادی زندانیان بود، برسیم (خبرگزاری تسنیم

۶/۱۱/۱۳۹۶).

۴- امنیت خانه نور علی، اسم رمز تجمع و درگیری

خواسته تجمع کنندگان تامین امنیت شخص و منزل آقای نورعلی تابنده بود، این در حالی است که «نورعلی تابنده» در پیام مکتوب خود که توسط یکی از درویش در میان تجمع کنندگان هم قرائت شد، به صراحت اذعان می کند که «من و منزل من امن است و هیچ خطری متوجه آن نیست...» با این حال، اسناد به دست آمده نشان می دهد که همان طیف افراطی موافق تداوم تجمعات و درگیری ها بودند مشابه همین وضع در سال ۸۴ قم نیز اتفاق افتاده بود. تحصن و فراخوان سراسری و مظلوم نمایی، اهدای گل و حمایت های رسانه ای دشمن نسخه تکراری بود که در ۱۲ سال بعد در خیابان پاسداران تهران مجددا رخ نشان داد (خبرگزاری تسنیم ۲۲/۱۲/۱۳۹۶).

۵- بازی‌های تکراری و بهانه‌های در اویش

بخش بعدی این غائله مربوط به اواخر بهمن ماه است که در روز ۲۹ بهمن، پلیس به راکبین دو خودرو پراید مشکوک شد که راکبین با رها کردن خودرو متواری شدند در ادامه افرادی با مراجعه به پلیس مدعی می‌شوند که مالک خودرو هستند و مأموران نیز آنها را با خودروها به دادسرا اعزام می‌کنند؛ اما در بین راه ۴ نفر از در اویش به مأمورین و خودرو حمله، و متهمان را فراری می‌دهند که این اتفاقات نیز منجر به دستگیری «نعمت الله ریاحی» می‌شود به هر صورت این تجمع در بعدازظهر منجر به بستن خیابان توسط در اویش، به هر صورت این تجمع در بعدازظهر منجر به بستن خیابان توسط در اویش، درگیری با عوامل گشت راهور ناجا و در ادامه مردم عادی شد. حضور نیروهای یگان امداد جهت متفرقه نمودن در اویش که مجهز به انواع سلاح سرد و همچنین کوکتل مولوتوف بودند، سبب شد که تعدادی از آنان دستگیر و باقی نیز به منزلی در خیابان گلستان هفتم پناه ببرند (خبرگزاری تسنیم ۳/۱۲/۱۳۹۶)

۶- اتوبوس مرگ محمد ثلاث

در همان شب، اتوبوس در اویش به رانندگی «محمد رضا ثلاث» دیوانه وار به سمت جمعیت و مأموران با سرعت حرکت نمود که در این حادثه ناگوار سه نفر از مأموران انتظامی و دو نفر از بسیجیان به شهادت رسیدند و تعدادی هم مجروح و زخمی شدند. در ادامه این روند، باز هم شاهد بهره‌برداری در اویش از ظرفیت‌های مجازی خود و حمایت شبکه‌های ضدانقلاب بودم، به صورتی که «کسری نوری» ابتدا پیامی را در کانال در اویش منتشر کرده و مدعی می‌شود که جان «نور علی تابنده» در خطر است و در ادامه نیز در گفتگوهایی با «راديو فردا» و «راديو آمریکا» به فضا سازی خود ادامه داد. این اقدامات همراه با فراخوانی گسترده در اویش کل کشور برای حضور در گلستان هفتم بود. درگیری‌ها همچنان در منطقه ادامه داشت و حدود ساعت ۲۰ یک پراید نقره‌ای نیز به صورت انتحاری به عوامل ناجا حمله کرده و متواری گردید (خبرگزاری تسنیم ۵/۱۲/۱۳۹۶)

۷- بازتکرار اتوبوس مرگ این بار با سمند

بنا بر گزارش خبرگزاری تسنیم در ادامه و در نخستین ساعات بامداد اولین روز اسفند ماه، حضور نیروهای امنیتی برای ختم این غائله در منطقه افزایش یافته و گروهایی از نیروهای مردمی و بسیجی نیز در منطقه حاضر شده بودند. درایش نیز با استفاده از خودروی سمند اقدام به زیر گرفتن مردم کردند که در این حادثه بسیجی جوان «محمدحسین حدادیان» شهید و حدود ۸ نفر زخمی شدند لازم به ذکر است که راننده این سمند توسط عوامل امنیتی شناسایی و بازداشت شده است. دقایقی بعد نیروهای ناجا به کوچه وارد شده و ضمن دستگیری عوامل درایش، غائله را تمام کردند حدود ساعت ۵:۳۰ صبح «نورعلی تابنده» با انتشار ویدئویی از عوامل اغتشاش براءت جست (خبرگزاری تسنیم ۲/۱۲/۱۳۹۶).

۸- سخنگوی هیات رئیسه مجلس

به گزارش خبرگزاری تسنیم از زبان سخنگوی هیئت رئیسه مجلس: سخنگوی هیئت رئیسه مجلس گفت تاکنون ۳۰۰ نفر در رابطه با این اغتشاشات دستگیر شده اند. به گزارش پارلمانی خبرگزاری تسنیم بهروز نعمتی سخنگوی هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی در جمع خبرنگاران با اشاره به جلسه غیرعلنی صبح امروز چهارشنبه ۲ اسفند گفت آقای لاریجانی در ابتدا گزارشی را در ارتباط با اغتشاشات دو روز گذشته توسط درایش گنابادی اتفاق افتاده بود ارائه داد. وی افزود به هر حال اتفاقاتی افتاده است همچنین اقداماتی که نیروی انتظامی و دستگاه های امنیتی و اطلاعاتی انجام می دهند در جلسه امروز تشریح و طی گزارشی به نمایندگان مجلس ارائه شد. سخنگوی هیئت رئیسه مجلس گفت همچنین آقای کولیوند رئیس کمیسیون شوراها در جلسه امروز گزارشی را درباره اتفاقات دو روز گذشته به نمایندگان ارائه داد و کمیسیون امنیت ملی مجلس با توجه به اهمیت موضوع جلسه ای را با مسئولان انتظامی و امنیتی تهران درباره اغتشاشات اخیر برگزار کردند و قرار شد گزارشی از این نشست در صحن علنی مجلس مطرح و به اطلاع مردم برسد (خبرگزاری تسنیم ۲/۱۲/۱۳۹۶).

ج: روزنامه جوان

۱- روزنامه جوان: بین طرفداران فرقه در اویش با نیروهای امنیتی درگیری رخ داد

روزنامه جوان نوشت: از صبح دیروز، طرفداران نورعلی تابنده، رئیس فرقه در اویش گنابادی در شبکه‌های اجتماعی و در سایت اطلاع رسانی این فرقه اطلاع دادند که درگیری میان مریدان او و نیروهای امنیتی در منطقه پاسداران تهران و مقابل منزل نورعلی تابنده روی داده است. بلافاصله با انتشار این اخبار توسط اکانت‌های مریدان نورعلی تابنده، بی بی سی فارسی اخبار مربوط به این درگیری را از

توئیتهای و سایت آنان منعکس کرد. خبرهای غیررسمی و بدون منبعی هم در توئیتر بود که خبر از این درگیری می‌داد؛ اما هیچ منبع رسمی در کشور خبری در این مورد منتشر نکرد (روزنامه جوان ۱۳۹۶/۱۲/۱).

۲- بی بی سی و رادیو زمانه و صدای امریکا

همزمان با سکوت منابع امنیتی در ایران، بی بی سی و رادیو زمانه و صدای امریکا با سوءاستفاده از این سکوت توانستند یکه تاز میدان اطلاع رسانی با چاشنی مظلومیت در اویش شوند. فیلم‌ها و اخبار و عکس‌های جهت دار، به نفع نورعلی تابنده و مریدانش در فضای مجازی پر شد و در اوج این خبررسانی‌ها حتی یکی از مریدان نورعلی تابنده از محل درگیری با بی بی سی مصاحبه زنده تصویری انجام داد! تا روشن شود نیروهای امنیتی نه فقط بی اعتنا به افکار عمومی هستند و اطلاع رسانی رسمی در این مورد ندارند، بلکه کنترل جغرافیای محدود درگیری را هم به طور کامل در دست ندارند (روزنامه جوان، ۱۳۹۶/۱۲/۲).

۳- مظلوم نمایی نورعلی تابنده

شبکه های ماهواره ای بویژه اینترنتشال و فضای مجازی در سکوهای واتساپ ، تلگرام و توئیتر با تولید و ارسال پیام های مبنی تحریک مردم و طرفداران نورعلی تابنده در ارتباط با مظلوم نمایی نوشتن ایشان در منزلش در محاصره بسر می برد(روزنامه جوان(۵/۱۲/۱۳۹۶) .

د- هفته نامه صبح صادق

به گزارش هفته صبح صادق ۲۸ بهمن ۱۳۹۶ دکتر یدالله جوانی در خصوص حوادث پیش آمده در خیابان پاسداران تهران اشاره کرده و گفتند: حوادث تلخ خیابان پاسداران با فاصله بسیار کم به لحاظ زمانی از حوادث دی ماه در چندین شهر کشور از زوایای گوناگون نیاز به تحلیل دقیق دارد . در این نوع اغتشاشات بی شک نقش دشمنان یک نقش برجسته و انکار ناپذیر است (هفته نامه صبح صادق ، ۲۸/۱۱/۱۳۹۶) رهبر فرزانه انقلاب اسلامی در تحلیل حوادث و اغتشاشات دی ماه، مبتنی بر اطلاعات دقیق، مثلث شوم خارجی را شامل :

- ۱- آمریکا و رژیم صهیونیستی به عنوان طراحان اغتشاشات
- ۲- خاندان آل سعود به عنوان حامیان مالی
- ۳- منافقین به عنوان نیروهای میدانی معرفی کردند.

در این مثلث شوم ، ضلع سوم به لحاظ شکلی و عنوانی در هر حادثه ای ، می تواند تغییر کند در حوادث خیابان پاسداران ، جریان نفاق در لباس دراویش ضلع سوم را تشکیل می دهد. بی تردید در آینده حوادث دیگری رخ خواهد داد و در هر یک از این حوادث ضلع سوم عنوان و شکل دیگری خواهد داشت.

در واقع دشمنان اصلی ، یعنی آمریکا، رژیم صهیونیستی و آل سعود با مشاورت های راهبردی پیر استعمار انگلیس خبیث برابرد و سیاست استمرار بخشی به بروز اغتشاشات در داخل ایران

تمرکز کرده اند. این نکته کلیدی را تمامی مسئولان کشور، تمامی جریان‌ها، احزاب، گروه‌ها و تشکل‌های سیاسی با گرایش‌های مختلف و عموم ملت ایران باید به دقت مورد توجه قرار دهند. رهبر حکیم انقلاب اسلامی در بخشی از دعای خود در پایان شب آخر مراسم سوگواری ایام فاطمیه (س)، اغتشاشات اخیر را نمونه‌ای کوچک از این توطئه‌ها دانستند و فرمودند: پروردگارا به محمد و آل محمد، کسانی که با همه وجود و با همه اخلاص، با همه توان در مقابل این توطئه‌ها می‌ایستند، همه آنها را مشمول لطف و رحمت خودت قرار بده و کمکشان بفرما. (هفته نامه صبح صادق، ۱۳۹۶/۱۲/۱۴)

یکی از سئوالات مهم در تحلیل این حوادث که نقش دشمن در آن آشکار دیده می‌شود چیستی نقطه هدف اصلی دشمن در رقم زدن این اغتشاشات است. بی‌ثبات‌سازی، ناآرام‌سازی، دامن زدن به درگیری‌های داخلی و مخدوش‌سازی امنیت داخلی ایران، نمونه‌هایی از اهداف دشمنان در توطئه است. اما با اطمینان می‌توان گفت که نقطه هدف در این اغتشاشات در مقطع کنونی، مشغول‌سازی نظام جمهوری اسلامی و قدرت توسعه یافته آن در منطقه و مسائل داخلی کشور است. (هفته نامه صبح صادق، ۱۳۹۶/۱۲/۲)

آنان در پی آنند تا سرلشکر سلیمانی‌ها و یارانشان به جای تدبیر و پیشبرد امور در منطقه، به ناچار متوجه مسائل داخلی ایران شده و برای حفظ اساس جمهوری اسلامی اولویت‌هایشان را تغییر بدهند. باید بدانیم مثلث شوم بحران آفرینی در ایران نفس‌هایشان در منطقه به شماره افتاده و به پایان عمر خود نزدیک‌تر از هر زمان دیگر شده است. با ثبات قدم در مسیر انقلاب چنین آینده‌ای را به چشم خواهیم دید. انشاءالله (هفته نامه صبح صادق، ۱۳۹۶/۱۲/۲۱).

با بررسی‌های تقریبی که به عمل آمده به ترتیب خبرگزاری پارس در حدود ۲۵ مورد، خبرگزاری تسنیم ۲۲ مورد و روزنامه جوان حدود پنج مورد و هفته نامه صبح صادق سه مورد انعکاس رخداد‌های مرتبط خبری، تحلیل و گفتگوهای روشنگرانه در ارتباط با جریان دراویش خیابان پاسداران سال ۱۳۹۶ به منظور اطلاع‌رسانی درست، آرام‌سازی و مدیریت افکار عمومی داشته‌اند.

رتبه بندی رسانه های سپاه در اختراشات در ایش پاسداران سال ۱۳۹۶	
عنوان رسانه	تعداد موارد
خبرگزاری فارس	۲۵
خبرگزاری تسنیم	۲۲
روزنامه جوان	۷
هفته نامه صبح صادق	۳
جمع فعالیت های خبری و رسانه ای	۵۷

H. Ghazi

شکل ۴. رتبه بندی رسانه های سپاه در ناآرامی در ایش در سال ۹۶

نتیجه گیری

رسانه ها در واقع سازنده افکار عمومی و جهت دهنده انگیزه و اراده مردم محسوب می شوند از این رو نقش و کارکرد رسانه به مثابه تیغ دوسر می باشد که گاه در راستای اصلاح، هدایت و ارشاد جامعه و همچنین تقویت بنیه های علمی و فرهنگی آن عمل می کند و گاه نیز نقش تحریک مردم و عناصر فرصت را در جهت ایجاد ناامنی و دامن زدن به اغتشاش های اجتماعی را دارند. بنابراین ممکن است رسانه نه تنها بسترساز حرکت در مسیر رشد و هدایت افکار عمومی نبوده بلکه باعث سکون، ایستایی و یا انحراف جامعه شوند. کارکرد خبری رسانه ها در جامعه کنونی، اهمیت غیرقابل انکاری دارد. شرایط خاص ملی، منطقه ای و جهانی، پیچیدگی اوضاع سیاسی بر اهمیت کارکرد رسانه ها افزوده است.

با اطمینان می توان گفت مولفه بسیار مهم و مصونیت بخش در این عرصه تبیین کارکردهای نسبتا درست سپاه در پیگیری و تحقق اهداف نظام اسلامی حول حفظ وحدت ملی و امنیت کشور و پاسداری از ارزشها می باشد که در صورت دقت و اطلاع رسانی شفاف و درست می توانند با آگاهی به مردم و جامعه مخاطب ایرانی را تا حدی از سیاه نمایی و دروغ پردازی رسانه های

مخالف نظام دور سازند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که اعتماد جامعه مخاطب نسبت به رسانه ملی ضعیف است و نقش این رسانه در انتقال حقایق و تحلیل‌های سیاسی به مخاطب در برابر شبکه‌های خارجی مشهود و کافی نمی‌باشد. بنابراین لزوم حضور فعالتر رسانه ملی و رسانه‌های سپاه در عرصه بینش دشمن‌شناسی، افزایش سواد رسانه‌ای مردم، به ویژه جوانان نسبت به تهدیدها و چالش‌های ناشی از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای و فضای مجازی می‌تواند تا حدی قابل قبولی موثر باشد، گرچه عمده قدرت رسانه‌ای جهان و مدیریت افکار عمومی در اختیار رسانه‌های غربی و فضای مجازی است ولی در مجموع فعالیت‌های اطلاع‌رسانی رسانه‌های منتسب به سپاه بویژه در عرصه انعکاس اخبار همراه با تصاویر، مصاحبه با مسوولین کشوری و تحلیل‌های مناسب از ابتدای وقایع اغتشاشات جریان در اویش و گروه‌های فرصت طلب در خیابان پاسداران در بهمن و اسفندماه ۱۳۹۶ تاثیر قابل توجهی در آرام‌سازی و مدیریت افکار عمومی داشته است. در بررسی‌های تقریبی که به عمل آمده است به ترتیب خبرگزاری پارس در حدود ۲۵ مورد، خبرگزاری تسنیم ۲۲ مورد و روزنامه جوان حدود پنج مورد و هفته نامه صبح صادق سه مورد انعکاس رخدادهای خبری، تحلیل و گفتگوهای روشنگرانه در ارتباط با جریان در اویش خیابان پاسداران سال ۱۳۹۶ بمنظور اطلاع‌رسانی درست، آرام‌سازی و مدیریت افکار عمومی در سطح جامعه داشته‌اند.

فهرست منابع

- قرآن مجید، سوره بقره آیه ۱۲۵ و ۱۲۶ نور آیه ۵۵، سوره آل عمران آیه ۹۷ سوره انعام آیه ۸۱ سوره عنکبوت آیه ۶۷ سوره نحل آیه ۱۱۲.
- آقا بخش، علی اکبر، افشاری راد، مینو (۱۳۸۶) فرهنگ علوم سیاسی، چاپ دوم، نشر چاپار آریا پور محسن، (۱۳۷۶) تبیین زمینه های بروز اغتشاش و نقش بسیج در جلوگیری از آن، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- اخوان کاظمی، دکتر بهرام (۱۳۸۷۹) امنیت در نظام سیاسی اسلامی، صفحه ۱۵۲
- امام خمینی (۱۳۸۵) صحیفه نور، جلد ۷ صفحه ۴۰۴ تا ۴۱۰ و جلد ۲۱، صفحه ۴۲۹ تا ۴۳۰
- امام خامنه ای (۱۳۸۵) در دیدار با مدیران و برنامه سازان رسانه ملی و خبرگزاری ها ۱۳۸۵ / ۲ / ۲۶
- امیری، ابوالفضل (۱۳۹۹)، مدیریت افکار عمومی در عرصه پدافند غیر عامل، تهران
- امیری، دکتر ابوالفضل (۱۳۹۶) درآمدی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم- تهران
- امیری، دکتر، ابوالفضل و رضازاده روح الله (۱۴۰۴) جهاد تبیین در فضای مجازی، نشر سخنوران، تهران
- امیری، دکتر، ابوالفضل و سعادت اکبری روح الله (۱۴۰۴) فصلنامه مدیریت بحران های اجتماعی، بهار ۱۴۰۳ دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- بابایی محمد باقر، (۱۳۸۷) رمز موفقیت در تحقیق، تهران، نشر فکر بکر
- شعبانی، ناصر، ۱۳۹۵، آشنایی با جریان های سلفی تکفیری، پاییز ۱۳۹۵.
- صلواتیان، سیاوش، رسانه ها و مدیریت بحران (پیش بینی، پیش گیری، آمادگی) تهران، دانشگاه امام صادق، ۱۳۸۹.
- آیین متجاوز در جنگ نرم، کتاب هفتم ۱۳۸۸
- حسینی، حسین و جدی، سید مجید (۱۳۸۸) مدیریت بحران، رویکرد امنیتی جلد ۱ و ۲، تهران، انتشارات ناجا.
- خسرو پناه؛ غلامحسین (۱۳۸۹)، جریان شناسی ضد فرهنگ ناشر قم تعلیم و تربیت اسلامی.
- روحانی محمود احصایی (۱۳۷۸)، فرهنگ آماری و کلمات قرآن کریم، جلد ۱ صفحه ۳۷۲ تا ۳۷۳.
- نصر، صلاح (۱۳۸۰) عملیات روانی، ترجمه محمود حقیقت کاشانی، تهران، انتشارات سروش.
- ابومحمد ابن شعبه الحرائی، تحف العقول، صفحه ۳۲.
- جمراسی فراهانی، علی اصغر، عوامل تهدید ملی و شیوه های حراست از آن در سیاست صفحه ۱.
- الاثنی عشریه، شیخ حر عاملی، صفحه ۳۲ و حدیقه الشیعه محقق اردبیلی، صفحه ۵۶۳.
- تمیمی آمدی عبدالواحد، شرح غررالحکم و دررالکلم، جلد ۶، صفحه ۴۳۵.
- نهج البلاغه ترجمه فیض الاسلام خطبه ۲۰۷ و خطبه ۶ و خطبه ۱۷۳.
- نوروزی، محمد تقی، ۱۳۸۵ فرهنگ دفاعی و امنیتی، تهران، مرکز مطالعات و پژوهش های مدیریت، انتشارات سنا
- کلینی، محمد ابن یعقوب، اصول کافی ج ۲ صفحه ۱ انتشارات حوزه علمیه قم ۱۳۶۸

ژان ژاک روسو، قرارداد اجتماعی، ترجمه زیرک زاده، صفحه ۳۷
وسائل الشیعه، جلد ۱۱ صفحه ۱۳۴ انتشارات حوزه علمیه
باشگاه خبرنگاران جوان ۹۶/۱۱/۳۰
باشگاه خبرنگاران جوان ۹۶/۱۲/۱
خبرگزاری تسنیم از تاریخ ۹۶/۱۰/۲۸ تا ۹۶/۱۲/۲
خبرگزاری فارس از تاریخ ۹۶/۱۰/۲۷ تا ۹۶/۱۲/۳
شفیعی رضا، عملیات روانی در اغتشاش، تهران، قرارگاه ثارالله
روزنامه جوان از تاریخ ۹۶/۱۱/۳ تا ۹۶/۱۲/۲
هفته نامه صبح صادق ۱۵، ۲۲ و ۳۰ اسفندماه ۹۶ انتشارات سپاه
ژان ژاک روسو، قرارداد اجتماعی، ترجمه زیرک‌زاده، صفحه ۳۷
وسائل الشیعه، جلد ۱۱ صفحه ۱۳۴ انتشارات حوزه علمیه

- The Glorious Qur'an - Surah Al-Baqarah, verse 125 and Noor, verse 55, Surah Al-Imran, verse 97, Surah Al-An'am, verse 81. Surah Ankabut, verse 67. Surah An-Nahl, verse 112.
Aqa Bakhshi - Ali Akbar - Afshari Rad - Mino (1386) Farhang Political Sciences - Chap Dum - Chapar Publishing
Arya Pour Mohsen - (1376) shows the appearance of the intrusion and inscription on the wall of the mosque - Tehran - Danishgah Mosque of Imam Hussein (peace be upon him)
Kazemi Brothers - Dr. Bahram (1387) Security in an Islamic Political System - page 152
5- Imam Khomeini (1385), Sahih Nour - Volume 7, page 404, 410 Volume 21 - page 429, 430
Imam Khameneh - Didar with Danish Gah 8/6/88
Amiri, Abu al-Fadl (1389), Narm's Threat, Pegah Publications, Tehran
Amiri, Dr. Abu al-Fadl (1396) Drama Barqadrat Narm Islamic Republic of Iran in Confrontation with Gang Narm - Tehran
Amiri, Dr., Abul-Fadl and Reza Zadeh Ruhollah (1404), Jihad Tabin der Fuzaei Majazi, published by Sakhnoran, Tehran.
Amiri, Doctor, Abu al-Fadl and Saadat Akbari Ruhollah (1404) Fasnamah Madarit Bahrān Hai Social, Bahar 1403 Danishgah Janā' Imam Hussein (peace be upon him)
Babaei Muhammad Baqir - (1387) Symbol of Success in Investigation - Tehran - Fekr Bakr Publishing
Shaabani - Dr. Nasser - 1395
Salvatian - Siavush - Rasana Ha and Midriet Bahran (Pish Bini - Pish Giri - Amadgi) Tehran - Daneshgah Imam Sadiq-1389
Ayān Muṭafāṣī ḍar jāng nārm - Book of Haftam 1388
Hosseini - Hossein - My grandfather - Seyyed Majeed (1388), Bahran District - Roykard Amnity, Volumes 1 and 2 - Tehran - Naga Publications
Rouhani Mahmoud Ahsaei (1378) - Farhang Amari and the words of the Holy Qur'an - volume 1, page 372 to 373
Nasr - Salah - 1380, Rawani's operations - translated by Mahmoud Haqiqat Kashani - Tehran - Soroush Publications
Abu Muhammad Ibn Shu'bah Al-Harrani - Tuhaf Al-Uqul - page 32
Jamrasi Farahani - Ali Asghar - Multi-threat factors and threats to politics, page 1

- The Twelvers - Sheikh Hurr Ameli - page 32 and Hadiqa al-Shi'a, Muhaqqiq Ardabili - page 563
- Tamimi Amedi Abdel Wahed - Explanation of Gharar Al-Hikam and Durar Al-Kalam - Volume 6 - Page 435
- Nahj al-Balagha, translation of Fayd al-Islam, Sermon 207, Sermon 6, and Sermon 173
- Nowruzi - Muhammad Taqi - 1385 Farhang Defai and Amnity - Tehran - Center for Reading and Education in this department - SANA Publications
- Kalini, Muhammad Ibn Yaqoub, Usul Kafi, vol. 2, page 1, publications of the Qom Seminary, 1368. 2526- Bashgah Khabarnagaran June 11/30/96
- Bashgah Khabarnagaran Javan 1/12/96
- Tasnim news dated 10/28/96 to 12/2/96
- Persian news dated 10/27/96 to 12/3/96
- Shafi'i Reda - Rawani Operations, Dr Gaghtash - Tehran - Qargah Tharallah
- Bihar Al-Anwar - volume 78 pages 171 Hikmat 1
- The June calendar dated 11/3/96 to 12/2/96
- Haftah Nama Subh Sadiq 15, 22 and 30 Asfandama 96
- Jean-Jacques Rousseau - Social Qaradad - Translated by Zairakzadeh - Page 37
- Wasa'il Al-Shi'ah - volume 11, pages 134
- Quli Pour-Arin - Chapter 56 - Sal 15
- Johns. Baltimore National security as an ambiguous symbol: A wolfers.jkl. 1962 press) 198338,P.2, wheatsheaf, Brighton, state and fear, people See Barry Bazan

